

Fokozódó szúkárosítások Zalában

A lucfenyő fafajjal borított erdők problémái az 1990-es évek elején kezdődtek a Zalaerdő Zrt. területén. Az akkori aszályos periódus után jelentkeztek az első szúkárok. A veszteségek akkor még jellemzően kis területre koncentráálódtak: foltszerűen, csak néhány tized hektáros területrészeket érintettek. Ezen területeket igyekeztünk erdőfelújítás alá vonni, de a munkáknak kevés eredménye volt, mivel ilyen kicsi foltokban nehéz a fiatal erdőt a szakmai normáknak megfelelő módon létrehozni. Sajnos, a folyamat kisebb-nagyobb hullámzással, de időszakosan azóta is többször jelentkezett. A lucfenyves erdőkben mostanság újra súlyos szúkárokat tapasztalunk.

A 2010. évi adatok szerint a lucfenyő 2,9 százalékkal fordult elő a zrt. területén, 1540 hektárt érintve. Leszögezhető, hogy a szúkárral leginkább az egyetlen lucfenyőállományokat sújtja. 2012-ben mintegy bruttó 26 ezer köbméter faanyagot kellett kényszerűen kitermelni. Erdővédelmi okokból a kárfelszámolás mindenféleképpen kötelező a gazdálkodó számára, így a kitermelés engedélyezése is folyamatosan napirenden van. A nyár folyamán

rajzanak ki a fák pusztulását okozó bogarak, ezért a tervezett feladatok nehézsége, mennyisége nem látható mindig előre. Szerencse a szerencsétlenségben, hogy eddig a kitermelt lucfenyő faanyagot maradéktalanul hasznosítani lehetett: a koronarészeket aprították alapanyagként értékesítettük. Egyértelműen kimutatták, hogy a szúkárra a fiatalosokban sokkal kevésbé jellemző, mert a törzs még nem kellően vastag. A fenyőnek többnyire el kell érnie a harminc év körüli életkort, amikor felszaporodnak benne a farontó bogarak. A Zalaerdő Zrt. a honi erdőgazdaságok szúkárait összehasonlító kimutatás középmezőnyében foglal helyet. A probléma a soproni erdőgazdaságnál jelentkezett, de a Szombathelyi Erdészeti Zrt.-nél is tetemesek a károk: hatalmas lucfenyőállományok átalakítására volt és van szükség. A szakajtóból informálódva tudjuk, hogy a szú elleni védekezés különféle módokon történik, kisebb-nagyobb hatékonysággal. Esetenként egészen jó eredmények, megoldások is napvilágot látnak: létezik növényvédő szeres kezelés és fogófás „faterápia” kombinációját alkalmazó módszer is. A rejtetten élő károsítók ellen százszázalékos

hatékonyságot viszont eddig még senki sem volt képes felmutatni.

Riasztó méreteket öltött a 3 millió köbméter élőfakészletű Letenyi Erdészeti területén a szú okozta kár – erősítette meg Illés György, az erdészeti igazgatója és Gyergyák Lajos erdőművelési ágazatvezető. A szakemberek elmondták: a lucfenyőt ért szútámadás miatt csak 2012-ben közel tíz hektárt kellett levágni, ami összességében 2500 köbméter mennyiségű fát jelent. A legnagyobb fertőzött folt mérete elérte a két hektárt. Az erdészeti területén később persze más fafajok is érintettek lehetnek, de május derekáig szerencsére csak a lucfenyő számított valóban veszélyeztetettnek. Az erdészeti munkatársai viszonylag könnyen képesek diagnosztizálni az apró termetű, rövid, hengeres testű állatok károkozását. Sajnos a fertőzés látványosan terjed, és szélsőséges esetben a jelenlegi tíz hektáryi kár akár a sokszorosára is növekedhet. Pillanatnyilag úgy tűnik, hogy az összes lucfenyővel borított területrészt szúveszélyes övezetnek számít. A károsítás összességében több tízezer köbméter fát veszélyeztet.

A jelenlegi időszakhoz hasonló kártétel a 2004–2005-ös aszályos években volt utoljára. A következő években többé-ke-

vésbé helyrebillent a lehullott csapadék egyensúlya. Most viszont féltő, hogy a fapuszulás tekintetében a lucot esetleg a bűk is követheti. Utóbbinál a díszbogár mellett a szű is feliratkozott a károsítók listájára. Extrém esetben akár a tölgy vagy más fafaj is áldozat lehet.

A luc a tengerszint felett 1000–1500 méter magasságban lévő helyeken érzi jól magát, ahol az éves csapadék mennyisége eléri vagy meghaladja az 1000 millimétert. Az erdész szakma egyik, évtizedekkel korábbi divatirányzatának köszönhetően elsősorban erdőtelepítés eredményeként kerültek be a honi erdészetekbe – így a letenyéibe is – nagy mennyiségben az itt nem őshonosnak számító lucosok. Letenye körzetében korábbi legelők, szántóföldek helyén, illetve akácok átalakítása után jöttek létre a mai lucfenyvesek. Az olcsó és egyszerű technológiát jelentő fenyvesítés önmagában nem számított persze rossz ötletnek, de inkább a zalai erdőfenyőt kellett volna favorizálni, mert az kevésbé érzékeny. Az erdészetnél jelentős erdőfenyő-állomány Rédcics és Gosztola környékén található, de ott a

A szű rágásképe

szűprobléma egyelőre még nem mutatta meg magát.

A szűkárosítás több okra is visszavezethető. A legfőbb előidézőnek a klí-

maváltozás számít. A csapadékszegény időszak leginkább a hegyvidéki fafajnak számító luc számára káros. Ha egymás után több esztendőn keresztül nincs meg az elvárt csapadékszint, akkor a fák legyengülnek, az immunrendszerük megroppan. A szű más-különbén szerves része az ökoszisztémának, normál esetben a fenyő jól tud védekezni ellene, hisz a saját maga által termelt gyantával képes elejét venni a bogár kártételének. A baj ott kezdődik, amikor egy fa a szárazság miatt nem bír elég gyantát termelni, ezáltal a bogarat legyőzni, amely így könnyen elszaporodhat. A folyamat öngerjesztő. Egy rosszkor érkező széldöntés még erősítheti is az elszaporodásukat.

Ha a szűről van szó, a gazdasági-lag fejlettebb EU-tagországokban sem képesek nagyobb hatékonyságot kifejteni, mint Magyarországon. A rovar ellen bevetett szexferomon csapda nem számít csodaszernek. Azt tökéletesen képes ugyan igazolni, hogy a szű megjelent egy adott erdőrészletben, de a csapdák olyan években is fognak bogarakat, amikor nem számottevő a

TERMÉSZETI KÁROK ZALÁBAN

Évtizedünk elejének időjárásában megisméltódott mindaz, amit már megtapasztalhattunk a megelőző két évtized elején, amikor Zalában addig nem jellemző rendkívül meleg és aszályokat okozó időjárás uralkodott. A tavalyi év első nyolc hónapjában is folytatódott az aszályos évek sorozata olyan-nyira, hogy 2012 említett időszakában hullott hazánkban a legkevesebb csapadék, a rendszeres meteorológiai megfigyelések kezdete óta.

Az állandó csapadékhányt jól jellemezte, hogy az erdők védelme érdekében nemcsak kora tavasszal, hanem a nyár fo-

Fagykárosítás fiatal állományban

lyamán is érvényben volt a tűzgyújtási tilalom. A hosszú tűzveszélyes időszakban két erdőrészletben károsodott a folyamatos erdősisítés, 9,5 ha terület égett le, 2,5 millió forint összegű kár keletkezett. A károsodott csemeték törevágását haladéktalanul elvégeztük, ám a nyár közepén bekövetkezett második tüzet követő forróság a sarjképződést megakadályozta, így ez év tavaszán lehet majd megállapítani a kár mértékét.

Január vége és február első fele zord téli időjárási viszonyok között telt, a fagy azonban májusban okozott súlyos károkat bajcsai csemetekertünkben és az erdősisítésekben egyaránt. A csemetekertben 826 ezer darab növény pusztult el, 7 084 folyóméter karácsonyfa maradandóan károsodott, a kárérték 15,8 millió forintot tett ki. Május 18-án éjszaka és hajnalban a hőmérők higanyszála – 6 C-fok alá süllyedt, a tartós fagy következtében 1 042 hektáryi folyamatos erdősisítésben keletkezett minőségi fagykár. Hatását tekintve a fagy súlyosabbnak bizonyult az előző évinél, mert az a már kifejtett, leveles hajtásokat károsította, és a levélzet regenerálódása lényegesen tovább tartott, mint amikor a levélkezdemények károsodtak. A fagy hatására a hajtás és a levelek elhaltak, és az egyébként is száraz homoki termőhelyeken az éves magassági növekedés is elmaradt. A minőségi fagykár nehezen számszerűsíthető, befejezésig az ápolási költségek növekedésével számolhatunk. A mindkét évben fagykárt szenvedett, mély fekvésű erdőrészletek növekedése elmarad a megszokottól, az előírt határidőnél korábbi időpontban való befejezésük nem valószínű.

A nagy szárazság közepette egy-egy heves zivatar is előfordult. A rövid idő alatt lezúduló víztömeg első kivitelű erdőtele-

szűkárkokozás nagysága. A különbség jobbára azon érhető tetten, hogy a szűcsapdák idén sokkal nagyobb számban fognak be bogarakat, azonban az összes szűnek csak kis százalékát képesek megfogni. A Budafai Arborétumban, ami már megélt egy-két nagyobb pusztulást, a sok csapda kitétele – mivel frekvenciált helyről van szó – indokolt, de a nagyobb állományokban már nemigen hatásos. Különlegesen hatékony, kivételesen eredményes védekezési formát ellenük a Letenyei Erdészet sem tud felmutatni. A nyolc évvel ezelőtti, az arborétum egyedeit érintő pusztulást vizsgálta a Nyugat-magyarországi Egyetem Soproni Erdőmérnöki Kara is. Elkészült egy tanulmány is, ám a szű ellen továbbra sincs hatásos szer. Az arborétummal szemben található egy nem kifejezetten a lucfenyő termőhelyének megfelelő területrészen lévő huszonéves fenyves, ahol csodák csodájára még csak minimális kárt okozott a szű. Valószínűleg a tágabb hálózatban nevelt lucfenyő ellenálló képessége erősebb.

A fertőző góccok megsemmisítésének hatékonysága érdekében kulcsszerepet

kap az időtényező. Gyorsan kell ugyanis határozni arról, hogy mely fertőző foltok kivágását nem lehet már elodáztatni. A szű a fában telel át, ezért sokszor már a tavaszi rajzás előtt célszerű elvégezni az egészségügyi fakitermelést. A nehézség ott kezdődik, hogy egy kivágott fa minden egyes részét, darabját, ágát, gallyát lehetetlenség elszállítani az erdőből. Ez a gyakorlatban teljességgel kivitelezhetetlen.

A legnagyobb probléma sok esetben abból adódik, hogy a lucosok a vágás-érettség előtt betegszenek meg, így le kell termelni őket, és el kell indítani az újraerdősítést, aminek tetemes költségkihatása van. A Letenyei Erdészetnél már két évtizede nem ültetnek egyetlen lucfenyőállományokat. Amelyek mostanság pusztultak el, azok húsz évnél is idősebbek, de akad 45 éves is. Néhány éve az erdészet egy stratégiát kidolgozva felmérte az összes lucfenyves állapotát. Minden esztendőben előirányozták kisebb-nagyobb rossz egészségi állapotú erdőrészek letermelését. A hosszabb távra érvényes ütemtervet azonban a szű fölborította, és mostanában már nagyobb mennyiséget

kellett kivágni. A jelenleg fellépett folyamatnak igyekeztek idejekorán elébe menni, hisz 2005 és 2010 között évente átlagosan 8–10 hektár lucfenyvest termeltek le, minimális szűkár mellett is. Ha nem vágnak le fél évtized alatt – elsőként a legszárazabb területeket kijelölve – mintegy 30 hektárt, akkor most nagy valószínűséggel egyszerre jelentkezett volna a szűprobléma. Nem elegendő az egészséges állományokból csak a sárguló foltokat eltávolítani a siker érdekében, a foltok közvetlen közelében lévő, egészségesnek látszó faegyedeket is kivágásra kell ítélni. Egészségügyi termelés nélkül egy öt-hektáros területet a kártevő bogarak 3–4 év alatt képesek lennének teljes egészében tönkretenni. Az is előszokott fordulni, hogy a lombozat még nem sárgul, de a kergén már látszanak a leválás jelei. Persze olyan eset is akad, amikor a zöld tűt is elhullatja egy-egy beteg fa. Többféle szű károkozása is jelentősnek mondható, de a betűző és rézmetsző fajok szoktak leginkább gondot okozni.

Nemes Norbert
Zalaerdő 2012/II.

Aszályból eredő tűzkárosítás

pítésben, az elvetett makk elhordásával okozott 1,70 hektáryi mennyiségi kárt. A tartós aszály következtében, erdősítésekben 174 hektárt meghaladó területen pusztultak el a csemeték, a károsodott területeken a csemeteültetést meg kell ismételni. A helyreállítási munkák 2012 ősze folyamán megkezdődtek, befejezésükre 2013 tavaszán kerül sor. A pótlási munkák tervezett költsége megközelíti a 90 millió forintot. Legsúlyosabb károk a nagykanizsai és a zalaegerszegi erdészetek területén jelentkeztek, mivel területeiken hullott a legkevesebb csapadék és mesterséges erdősítési feladatuk is jelentős. Az aszálykárkó mennyiségét csökkentette, hogy a rendkívüli szárazságot jól viselték az első kiviteli makkvetések, esetenként jó magassági növekedést is tapasztaltunk. A forróság a mesterséges erdősítések mellett a természetes újulatokat sem kímélte, bükk fiatalokban korai lombvesztés és a csúcsajtások leszáradása déli, dél-nyugati kitételekben fordult elő.

Az elmúlt két év aszályos időjárása a víz- és páraigényes lucfenyőállományok további leromlásához, szűkárkok tömeges megjelenéséhez és a pusztulási folyamatok felerősödéséhez vezetett. Az év során 48 349 bruttó m³ károsodott fatérfoogat kitermelésére kerül sor, a kitermelések után 86 hektárt

meghaladó területen keletkezik új erdőfelújítási kötelezettség. A vágásterületek erdősítését megkezdtük, a munkák költségigénye eléri a 45 millió forintot.

A fentiekben tárgyalt és számszerűsített káresemények mellett a vagyonekezt erdők állapotát folyamatosan nyomon követtük. Megfigyeléseink során több helyszínen, jelentős területi kiterjedésben tapasztaltuk az állományok lombvesztését, a lombozat nyárvégi leszáradását. Nincsen olyan fafajunk, amelynek egyedei vagy állományai ne mutatnák a talajok vízhiányát, a levegő párahiányát. Reménykedjünk, hogy a szeptember közepe óta jelentős csapadékot hozó és adó időjárás tartósan fennmarad, a természet megújuló képessége átsegíti érdeinket e nehéz időszakon és 2013-ban mérséklődnek az azokat sújtó természeti károk.

Bodor György
Zalaerdő Zrt.

Vegetációtüzt nyomain